

מדד הקול הישראלי ינואר 2023¹

פרופ' תמר הרמן וד"ר אור ענבי

ממצאים עיקריים

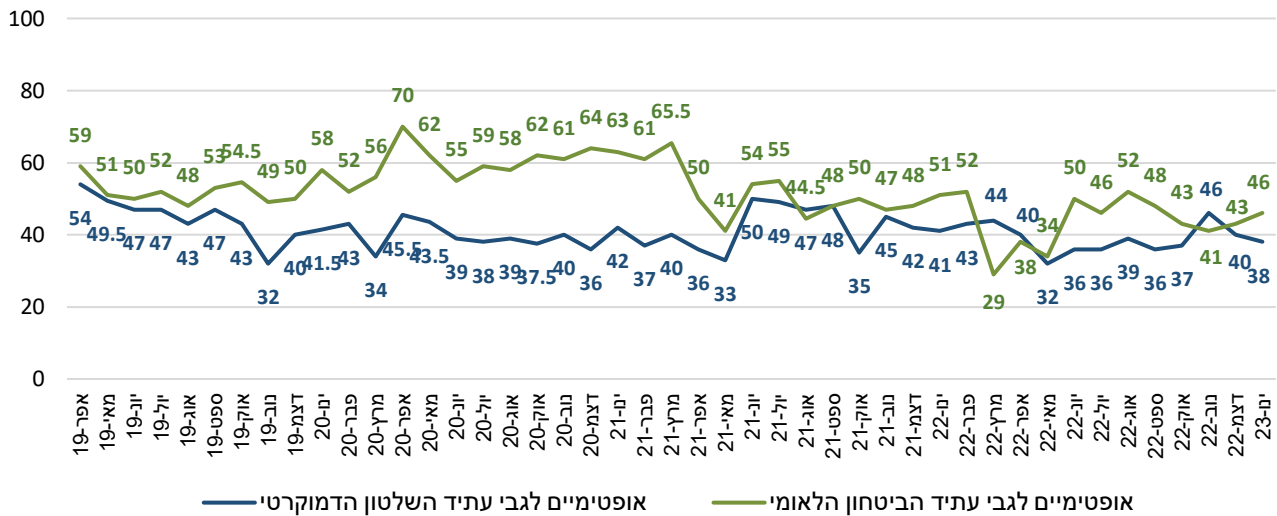
- ❖ החודש חלה עלייה קלה בשיעור האופטימיים לגבי מצב הביטחון של ישראל, אם כי עדיין אין מדובר אפילו במחצית הציבור. לעומת זאת, אנו רואים ירידה באופטימיות לגבי עתיד השלטון הדמוקרטי בישראל זה החודש השלישי, והיא נמוכה אפילו מהאופטימיות לגבי עתיד ביטחון ישראל.
- ❖ שיעור המתנגדים כיום לרפורמה במשפט שמציע השר לוי גבוה משיעור התומכים בה, אם כי לא מדובר ברוב. התומכים ברפורמה אופטימיים בהרבה ממתנגדיה לגבי עתיד השלטון הדמוקרטיה בישראל.
- ❖ שיעור גבוה יחסית – אם כי מיעוט מספרי – מבין המרוויינים דיווחו שלקחו חלק בפעולת מחאה כלשהי נגד הרפורמה במשפט. שיעור המשתתפים מהשמאל גבוה במידה ניכרת ממשותתפי המרכז והרבה יותר ממשותתפי הימין. שיעור האשכנזים שדיווחו על השתתפות המחאה כפול משיעור המדווחים כך שהגדירו עצמם מזרחים.
- ❖ מעט למעלה ממחצית סבורים כי למחאה רחבה צפויה השפעה על יישום הרפורמה, כאשר מבין הסבורים כך, השיעור הגדול צופה שהמחאה תביא לריכוך הרפורמה. רק מיעוט קטן צופה שהיא תביא לביטולה. בקרב המשתתפים במחאה שיעור המעריכים כי למחאה יכולה להיות השפעה על יישום הרפורמה גבוה כצפוי מאשר בקרב מי שלא השתתפות במחאה.
- ❖ רוב המרוויינים סבורים כי הסיכויים לפרוץ מלחמת אזרחים שתכלול אלימות בין הצדדים השונים או אלימות בין צד אחד לכוחות הביטחון הם קטנים, אם כי העובדה שכמעט כשליש רואים סכנה כזו היא רבת משמעות ומעידה על המתח הפנימי בארץ כיום. נשים חוששות מכך יותר מגברים.
- ❖ בקרב המשתתפים במחאה הערכת הסיכוי לפרוץ מלחמת אזרחים שתכלול אלימות גבוהה מאשר בקרב מי שלא השתתפו במחאה.
- ❖ כשמדובר בשיטות המחאה שהציבור נותן להן לגיטימציה, רוב גדול מתיר הפגנות וכמחצית גם שביתת עבודה ומסחר. רק מיעוט נותן לגיטימציה לחסימת כניסות של בנייני ציבור וממשלה או חסימת כבישים למספר שעות. מיעוט קטן בלבד מצדד במרי מיסים או אי התייצבות למילואים. השמאל מתיר יותר שיטות מחאה בהשוואה למרכז ולימין.
- ❖ שיעור הסבורים כי המתח החזק ביותר בחברה הישראלית כיום הוא בין הימין לשמאל הוא הגבוה ביותר מאז התחלנו במדידת היבט זה ב-2012.
- ❖ רוב בקרב המרוויינים מסכימים שכדאי שתהיה הידברות בין תומכי הרפורמה ומתנגדיה כדי להגיע להבנות כלשהן ולפשרה.

מצב הרוח הלאומי

החודש חלה עוד עלייה קלה בשיעור האופטימיים לגבי עתיד הביטחון של מדינת ישראל. מנגד, זה החודש השני ברציפות שחלה ירידה בשיעור האופטימיים לגבי עתיד השלטון הדמוקרטי בישראל. עם זאת, בשני התחומים לא מדובר אפילו במחצית שהם אופטימיים לגבי העתיד.

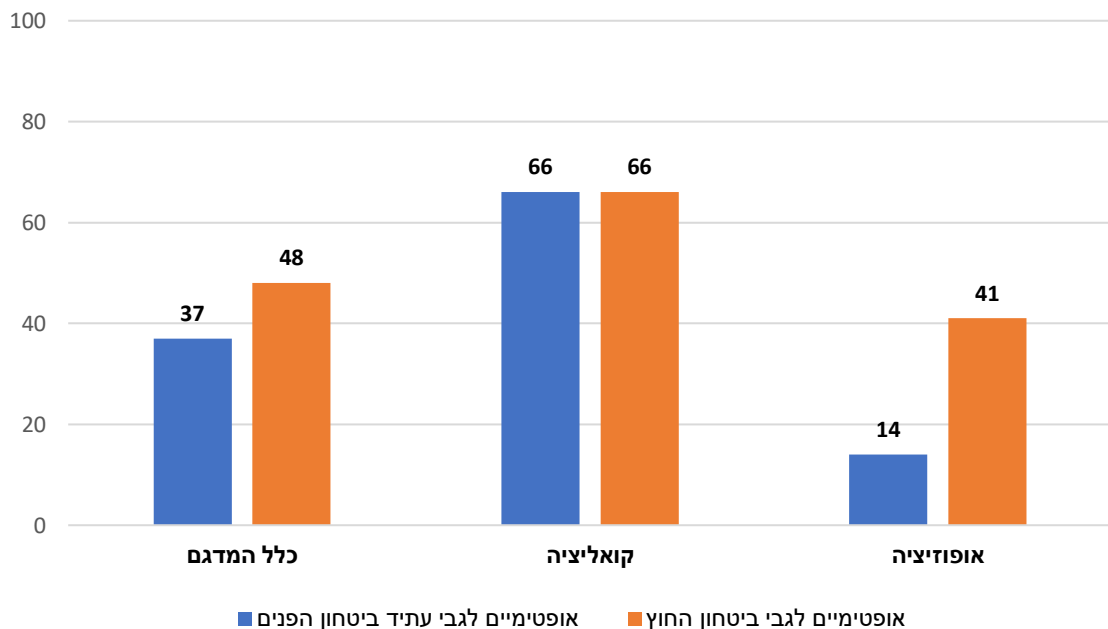
¹ איסוף הנתונים בוצע לפני הפיגועים בסוף השבוע של ה-27/1 בירושלים.

אופטימיים לגבי עתיד השלטון הדמוקרטי בישראל ולגבי עתיד הביטחון הלאומי, אפריל 2019-ינואר 2023
(% כלל המדגם)

בעוד 46% מהמרוואיינים ציינו כי הם אופטימיים בשאלה הכללית לגבי ביטחון ישראל, כאשר מפצלים שאלה זו לשניים התמונה מתבררת מורכבת יותר: כמעט מחצית (48%) אופטימיים לגבי הביטחון החיצוני של ישראל אבל רק 37% הם האופטימיים לגבי עתיד ביטחון הפנים. כמו-כן, קיימים ההבדלים גדולים בין אלה שהצביעו בבחירות האחרונות למפלגות הקואליציה ולמפלגות האופוזיציה: בעוד רוב של כשני שלישים ממצביעי הקואליציה אופטימיים הן לגבי עתיד ביטחון הפנים והן לגבי עתיד ביטחון החוץ, הרי שמקרב מצביעי האופוזיציה 41% אופטימיים לגבי עתיד ביטחון החוץ, ו-14% בלבד לגבי עתיד ביטחון הפנים.

אופטימיים לגבי מצב ביטחון הפנים של ישראל ולגבי מצב הביטחון החיצוני בעתיד הנראה לעין (% כלל המדגם, לפי הצבעה בבחירות)

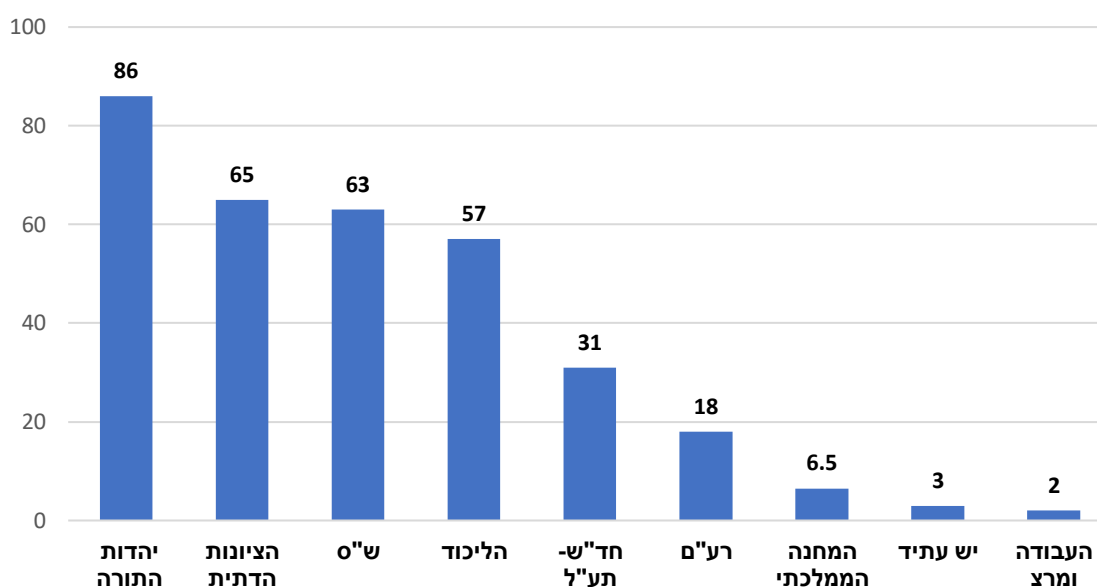
מצאנו גם קשר חזק בין העמדות לגבי עתיד הביטחון הכללי של מדינת ישראל לבין עתיד ביטחון הפנים ועתיד ביטחון החוץ: 88% ממי שאופטימיים לגבי ביטחון הפנים של המדינה אופטימיים גם בשאלה הכללית לגבי עתיד הביטחון של ישראל, ו-74% ממי שאופטימיים לגבי עתיד הביטחון הצבאי של ישראל אופטימיים גם לגבי מצב הביטחון הכללי של המדינה.

עמדות כלפי הרפורמה במשפט

שיעור הסבורים כיום כי הרפורמה במשפט שמוביל השר לויך היא די גרועה או גרועה מאוד (43%) עולה על שיעור הסבורים כי היא די טובה או טובה מאוד (31%). כרבע ציינו שאינם יודעים. בקרב המרואיינים הערבים שיעור זה מגיע ל-41%, מה שמעיד אולי על הניתוק של ציבור זה לזכות המתנהל בארץ כיום בשאלה קריטית זו.

פילוח לפי הצבעה בבחירות האחרונות מעלה, שלא במפתיע, כי מבין מצביעי מפלגות הקואליציה רוב גדול (63%) רואים בחיוב את הרפורמה ואילו מקרב המצביעים למפלגות האופוזיציה רוב גדול (80%) רואים אותה בשלילה, ומקרב מצביעי המפלגות הציוניות באופוזיציה שיעור המתנגדים מאמיר ל-87%. עם זאת, התרשים שלהן מורה כי בכל גוש כזה – קואליציה ואופוזיציה – הדעות אינן אחידות ושיעורי התמיכה או ההתנגדות שונים.

סבורים שהרפורמה במשפט טובה מאוד או די טובה (%), כלל המדגם, לפי הצבעה בבחירות האחרונות)

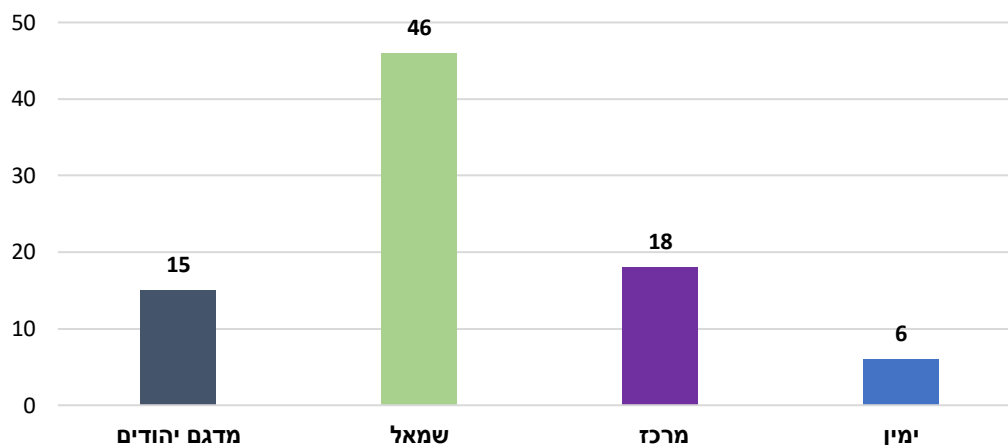

מצאנו התאמה רבה בין העמדות כלפי הרפורמה במשפט לבין מידת האופטימיות לגבי עתיד השלטון הדמוקרטי בישראל: רוב גדול (81%) ממי שחושבים שהרפורמה טובה גם אופטימיים לגבי עתיד השלטון הדמוקרטי בישראל. לעומת מיעוט קטן מאוד של אופטימיים (10.5%) מבין הסבורים שהרפורמה המשפטית גרועה מאוד או די גרועה. מבין האחרונים רוב מוחלט של 87% הם פסימיים לגבי עתיד הדמוקרטיה בישראל.

המחאה הציבורית נגד הרפורמה במשפט

היקף השתתפות - כ-13% מכלל המרואיינים השיבו כי הם נטלו חלק בפעולת מחאה כלשהי. מדובר בשיעור גבוה בהשוואה למחאות עבר ולמחאות בעולם אם כי הוא נמוך עדיין משיעור המשתתפים במחאת "הכתומים" נגד ההתנתקות ב-2005 וב"מחאת האוהלים" ב-2011. מבין המרואיינים היהודים השיבו כך כ-15% ובקרב הערבים כ-7%. שיעור ההשתתפות המדווח הגבוה ביותר בקרב היהודים היה כצפוי בשמאל, שם כמעט מחצית אמרו שהשתתפו לפחות בפעולת מחאה אחת. שיעורים נמוכים יותר נרשמו במרכז, וגם בימין היו כאלה שדיווחו כי השתתפו במחאה.

השתתפו לפחות באחת מפעולות המחאה נגד הרפורמה במערכת המשפט (הפגנות, חתימה על עצומות וכדומה) (% יהודים לפי מחנה פוליטי)

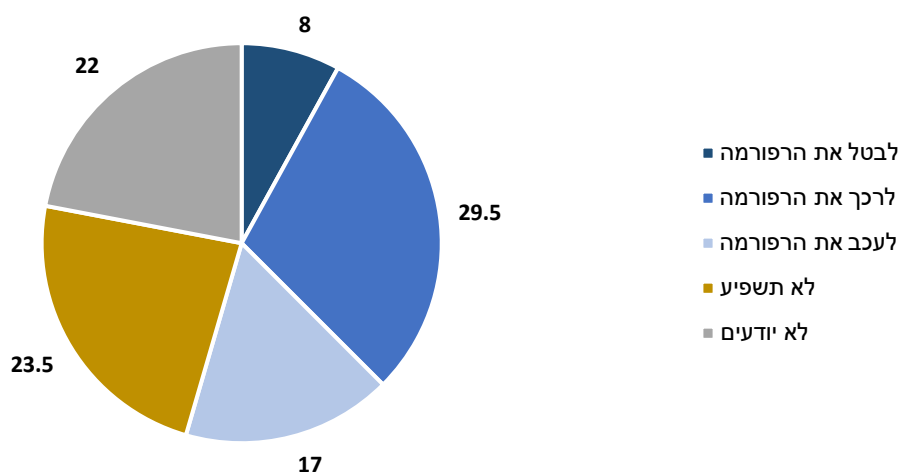
פילוח של ההשתתפות לפי מוצא עדתי (יהודים) מעלה כי שיעור המשתתפים האשכנזים (20%) הוא כפול משיעור המזרחים (10%), כאשר מי שהגדירו את מוצאם מעורב נמצאים בתוך (15%). שיעור יוצאי חבר המדינות שדיווחו על השתתפות בבחירות עומד על 11%.

כמו כן נמצא ששיעור המבוגרים (65 ומעלה) המעידים על עצמם שלקחו חלק במחאה עולה על שיעור הצעירים ביותר (בהתאמה 26% ו-8%).

פילוח לפי מיקום עצמי ברצף חרדים-חילוניים מראה איפיון ברור לכיוון החילוני: אפס משתתפים חרדים, 4% משתתפים מהדתיים לאומיים והתורניים, 7% מהמסורתיים הדתיים, 10% מהמסורתיים הלא-דתיים ו-27% מהחילוניים.

ההשפעה החזויה של מחאה רחבה – שאלנו: "האם ובאיזה אופן מחאה ציבורית רחבה יכולה לדעתך להשפיע על הממשלה: לבטל את הרפורמה, לרכך את הרפורמה, לעכב את הרפורמה או לא להשפיע עליה?". מעט מעל מחצית (כ-55%) צופים כי למחאה רחבה תהיה השפעה כלשהי, כשהשיעור הנמוך ביותר צופים ביטול והגבוה ביותר צופים ריכוך. פחות מרבע סבורים כי למחאה לא תהיה כל השפעה על הרפורמה במשפט.

השפעה צפויה של מחאה רחבה (% כלל המדגם)

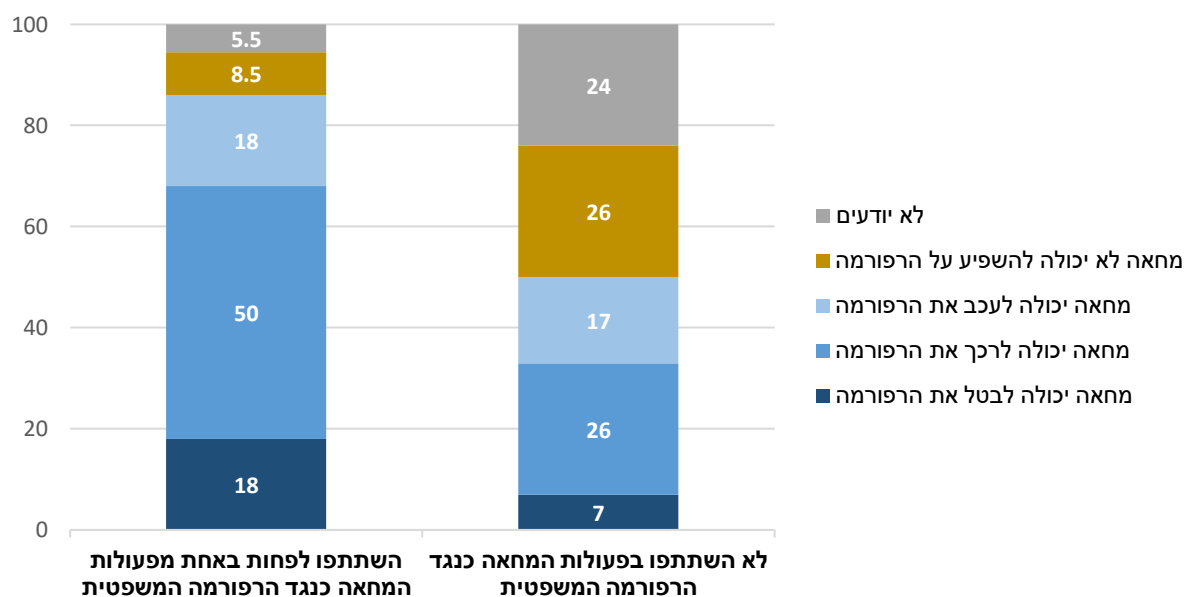

פילוח התשובות לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה כי בכל המחנות הצפי העיקרי הוא לריכוך, אם כי בקרב מי שהגדירו עצמם ימין שיעור המעריכים שלא תהיה למחאה כל השפעה הוא פי שלושה בדיוק מאשר בקרב מי שהגדירו עצמם שמאל.

מחאה רחבה יכולה... (% יהודים)	שמאל	מרכז	ימין
לבטל את הרפורמה במשפט	15	11	3
לרכך את הרפורמה במשפט	41	40	28
לעכב את הרפורמה במשפט	22.5	14	20
לא יכולה להשפיע על מימוש הרפורמה	12	19.5	36
לא יודעים	9.5	15.5	13
סה"כ	100	100	100

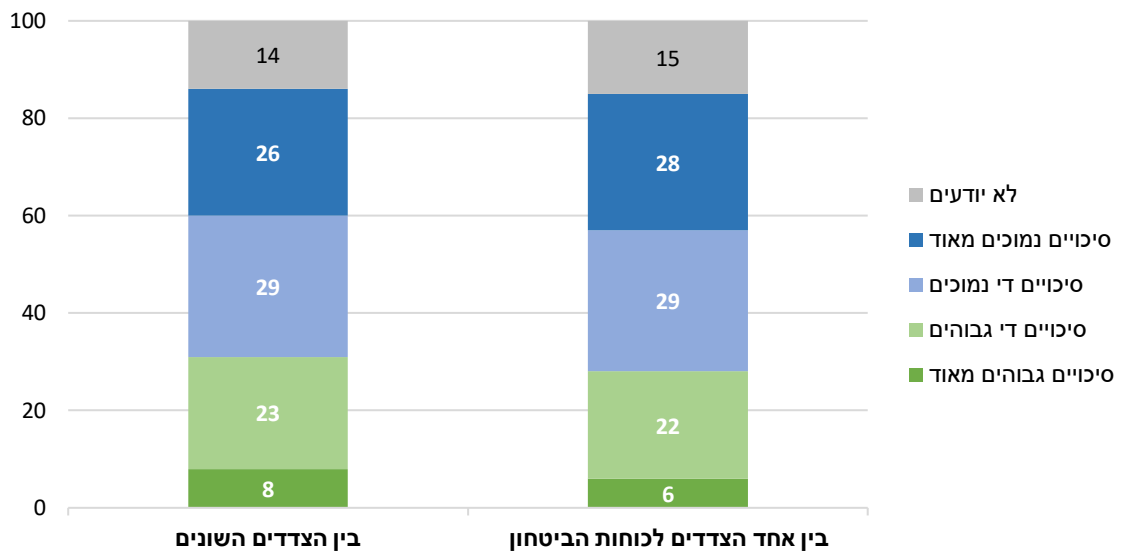
פילוח הצפי לפי השתתפות או אי השתתפות בפעולות המחאה מעלה כצפוי הבדלים: רוב גדול (68%) ממי שהשתתפו סבורים כי מחאה יכולה לבטל או לרכך את הרפורמה, שעה שמקרב מי שלא השתתפו רק שליש סבורים כן. עוד נמצא כי בקרב מי שלא השתתפו עד כה במחאה שיעור גבוה בהרבה מאשר בקרב המשתתפים ציינו כי אינם יודעים אם וכיצד תשפיע המחאה על קידום הרפורמה.

ההשפעה הצפויה של מחאה ציבורית רחבה על הרפורמה במשפט (% כלל המדגם, לפי השתתפות)

סיכויים למלחמת אזרחים אלימה? מחאות המוניות עלולות להידרדר לאלימות ואף לעיתים למלחמות אזרחים. רצינו לדעת מהי הערכת הציבור לגבי הסיכויים שבעתיד הנראה לעין תפרוץ בישראל מלחמת אזרחים שתכלול אלימות בין הצדדים או בין אחד הצדדים לכוחות הביטחון. רוב המשיבים סבורים כי נמוכים הסיכויים למלחמת אזרחים כולל אלימות בין המחנות (55%) ומעט יותר אפילו סבורים כך לגבי התנגשויות עם כוחות הביטחון (57%). ובכל זאת אי אפשר להתעלם מהעובדה ש-31% אכן צופים מלחמת אזרחים אלימה בין הצדדים הניצים ו-28% - התנגשויות אלימות עם כוחות הביטחון.

הערכת הסיכויים שבעתיד הנראה לעין תפרוץ מלחמת אזרחים שתכלול אלימות בין הצדדים הניצים ובין אחד הצדדים לכוחות הביטחון (% כלל המדגם)

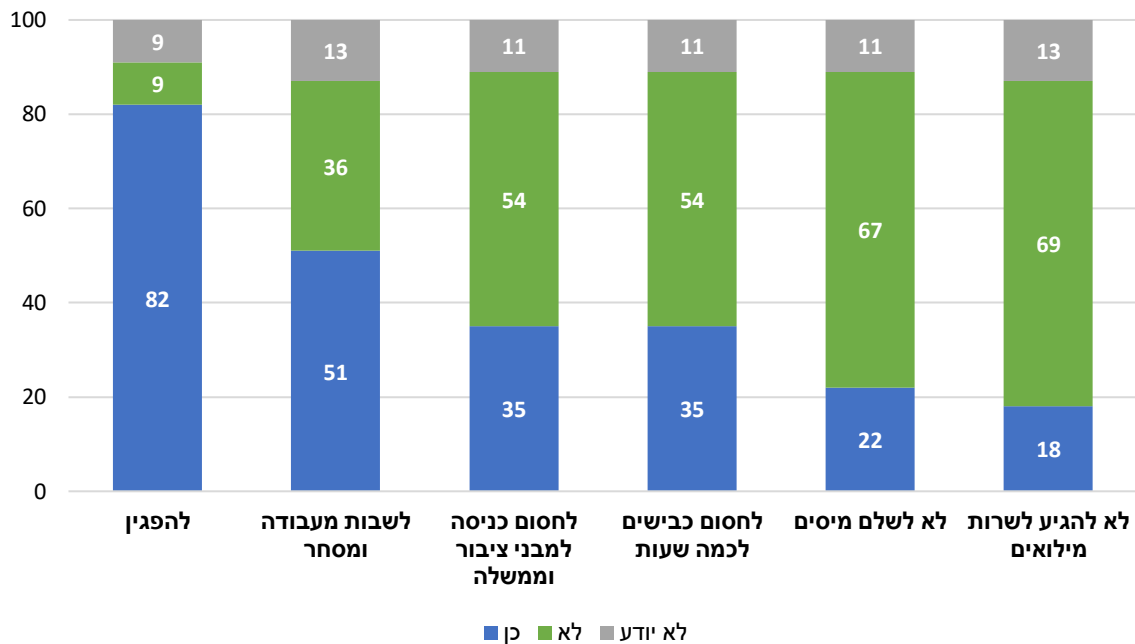
פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי הצפי למלחמת אזרחים שתכלול אלימות בין הצדדים שכיח פי שתיים בשמאל (46%) מאשר בימין (24%). המרכז קרוב יותר לשמאל בהערכת הסיכויים לאלימות בין הצדדים במסגרת מלחמת אזרחים (40%). התמונה שונה במקצת כשמדובר על אלימות בין אחד הצדדים לכוחות הביטחון: השמאל מוליך גם כאן בהערכה שהסיכויים גדולים (44%), ואולם המרכז והימין חולקים כאן הערכת סיכויים נמוכה בהרבה (27% לכל אחד משני המחנות).

למרות שברוב הנושאים הפוליטיים בישראל ההבדלים בין גברים לנשים קטנים יחסית, הרי שבשאלת הצפי למלחמת אזרחים המערבת אלימות ההבדל ברור מאוד: בעוד שרוב הגברים מעריכים כי הסיכויים לכך נמוכים (בין הצדדים – 64%; עם כוחות הביטחון 65.5%) הרי שבקרב הנשים פחות ממצחית רואות לכך סיכויים נמוכים בלבד (46% כשמדובר בצדדים השונים; 49% כשמדובר בהתנגשות עם כוחות הביטחון). כלומר, רמת החשש ממלחמת אזרחים אלימה אצל נשים גבוהה מאשר אצל גברים.

פילחנו את התשובות שתי השאלות הללו לפי השתתפות או אי השתתפות במחאה, בהנחה שיהיה הבדל בין מי שמתנסים במחאה בעצמם למי שלא נמצאים בזירה זו. מצאנו כי בעוד שמעל מחצית (54%) ממי שהשתתפו במחאה רואים סיכויים גבוהים שתפרוץ מלחמת אזרחים שתכלול אלימות בין הצדדים השונים, רק כרבע (27%) מאלה שלא השתתפו העריכו זאת כך. גם לגבי הסיכויים למלחמת אזרחים אלימה בין אחד הצדדים לבין כוחות הביטחון נמצאו הבדלים ניכרים בין שתי הקבוצות: 41% ממי שהשתתפו באחת מפעולות המחאה סברו כי הסיכויים לכך גבוהים, לעומת 26% מקרב אלה שלא השתתפו באחת מפעולות המחאה. כלומר, בקרב המשתתפים הצפי לאלימות גבוה יותר, אם כי הערכת הסבירות להתנגדות עם כוחות הביטחון נמוכה יותר, ואילו בקרב מי שלא השתתפו הערכת הסיכויים בשני המקרים היא דומה.

שיטות מחאה מותרות ואסורות בעיני הציבור – בדקנו לאילו שיטות מחאה הציבור נותן לגיטימציה ולאילו לא. כפי שמראה התרשים הבא, רוב ברור מתיר הפגנות. כמחצית מתירים גם שביתת עבודה ומסחר. לעומת זאת רק כשליש נותנים לגיטימציה לחסימת כניסה לבנייני ציבור וממשלה או לחסימת כבישים לכמה שעות ועוד פחות מכך לאי התייצבות לשירות מילואים. כלומר לפחות בשלב זה עדיין אין לגיטימציה להפרעה לסדר הציבורי או למחאה לא חוקית (אי תשלום מיסים או אי התייצבות למילואים).

לגבי כל אחת מהפעולות פעולות, האם לדעתך מותר או אסור לעשות אותה במסגרת מחאה ציבורית נגד הממשלה בנושא בעל חשיבות לאומי עליונה (% , כלל המדגם)

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה תמונה מפורצלת מאוד – לגבי כל אחת מפעולות המחאה שעליהן שאלנו השמאל נותן לגיטימציה בשיעורים גבוהים יותר מהמרכז והימין. רוב של מאפשרים בשמאל ניתן למצוא ל-3 שיטות: הפגנה (97%), שביתת עבודה ומסחר (81%) וחסימת כבישים (61%). רק כשליש מהם סבורים שמותר במסגרת מחאה גם לא לשלם מיסים ולא להתייצב למילואים. רוב מבין מי שהגדירו עצמם מרכז נותן אור ירוק רק לשתי שיטות מחאה: הפגנה (90%) ושביתת עבודה ומסחר (63%). כמחצית כאן נותנים לגיטימציה גם לחסימה של כניסות בבנייני ציבור וממשלה. מיעוט קטן בהרבה במרכז מאשר בימין נותן לגיטימציה לחסימת כבישים (43.5%), וכן לאי תשלום מיסים ואי התייצבות למילואים (בהתאמה 21% ו-17%). בימין יש רוב למי שנותנים אור ירוק רק כשמדובר בהפגנות (88%). לגבי כל שאר השיטות הרוב במחנה זה אינו מגדיר אותן כלגיטימיות (שביתת מסחר ועבודה – 42%, חסימת כבישים זמנית 26%, חסימת כניסה לבנייני ציבור וממשלה 23%, מרי מיסים 13%, ואי התייצבות למילואים 8% בלבד).

פילוח לפי השתתפות/אי השתתפות במחאה עד כה מעלה כי אלה שהשתתפו במחאה נגד הרפורמה במשפט נותנים יותר לגיטימציה לכל אחת מדרכי המחאה שהצגנו מאשר מי שלא השתתפו. למעשה, מקרב אלה שלא השתתפו יש רוב המתיר רק הפגנות, ואילו בקרב המשתתפים יש רוב גם לשביתה מעבודה וממסחר, לחסימת כבישים ולחסימת גישה למבני ציבור וממשלה.

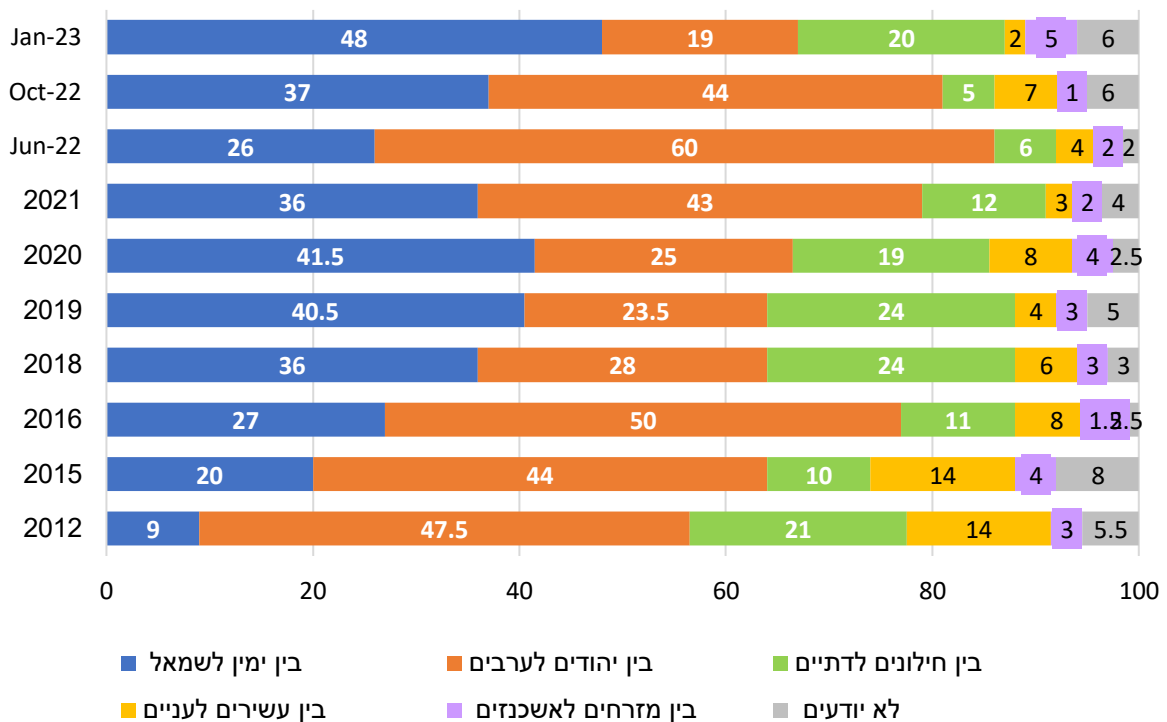
לא השתתפו במחאה	השתתפו במחאה	נותנים "אור ירוק" (% , כלל המדגם)
80	91	להפגין
46	84	לשבות מעבודה וממסחר
31	65	לחסום כבישים לכמה שעות
31	61	לחסום גישה למבני ציבור וממשלה
14	37.5	לא להגיע לשרות מילואים
20	35	לא לשלם מיסים

המתח החזק ביותר בחברה הישראלית

על רקע העמקת חילוקי הדעות בציבור בהקשר לרפורמה במשפט ומעבר לכך, חזרנו ובדקנו את השאלה מהו בעיני המרואיינים המתח החזק ביותר בחברה הישראלית כיום. מצאנו כי כיום הגענו לשיא של כל הזמנים התפיסת המתח בין ימין לשמאל כמתח החזק ביותר – 42.5% במדידה הנוכחית למול 34% במדידת אוקטובר 2022, ולמול ממוצע רב-שנתי בעשור האחרון נמוך בהרבה (27.7%). התחזקות משמעותית חלה גם בהערכת חוזקו של המתח בין דתיים לחילונים (אוקטובר 2022 – 6%, מדידה נוכחית 18%).

פילוח תשובות היהודים מעלה כי כמעט מחציתם (48%) ציינו כי המתח בין ימין לשמאל הוא המתח המרכזי כיום (אוקטובר 2022 – 37%), וכן המתח בין דתיים לחילונים עלה בתקופה זו, מ-5% ל-20%.

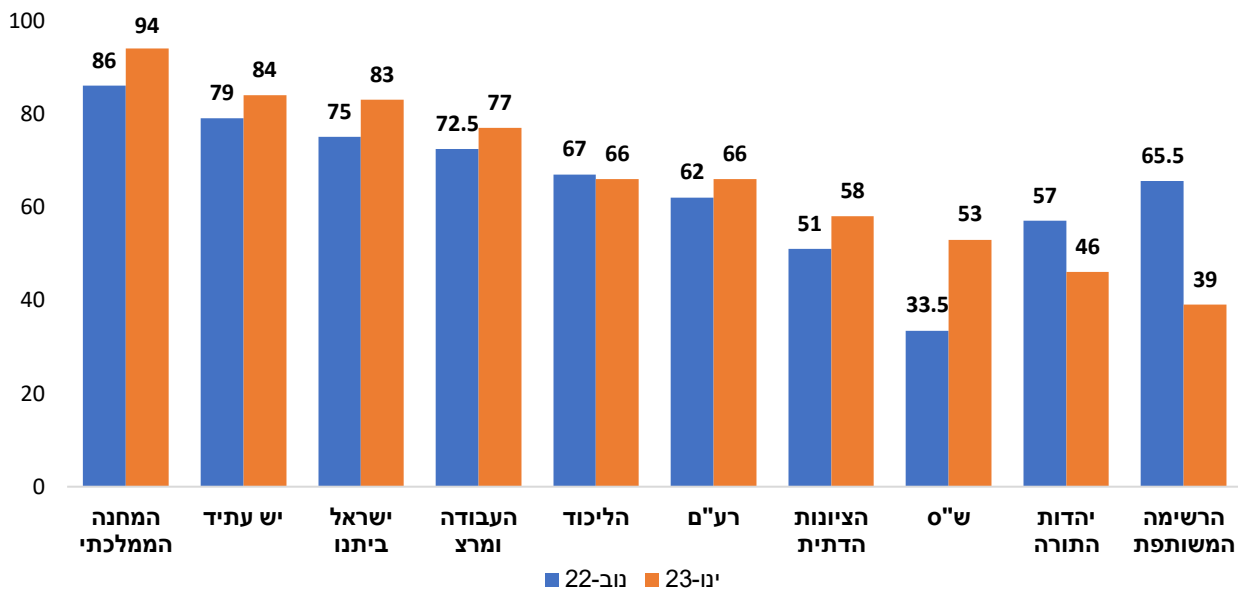
המתח החזק ביותר כיום (% , יהודים)

נכונות להידברות ולפשרות בחקיקה

על רקע החרפת הדיון הציבורי חזרנו הפעם על השאלה לגבי מידת ההסכמה להידברות על הצעות החקיקה העולות כדי להגיע לפשרה כלשהי. בדומה למדידת נובמבר (66%) גם במדידה הנוכחית רוב המרואיינים מסכימים שכדאי יתקיים דיאלוג בין הצדדים (63%). בקרב אלה שהצביעו למפלגות האופוזיציה התמיכה במהלך זה גבוהה יותר מאשר מקרב המצביעים לאחת ממפלגות הקואליציה (77.5% לעומת 60%), ומקרב מצביעי המפלגות הציוניות באופוזיציה התמיכה בהידברות מגיעה ל-84%.

מסכימים כי כדי לגשר בין המחנות הפוליטיים כדאי שתהיה הידברות וניסיון להגיע לפשרות על הצעות חקיקה (% , כלל המדגם, פילוח לפי הצבעה בבחירות)

מדד הקול הישראלי ינואר 2023 נערך על-ידי מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל והמדיניות במכון הישראלי לדמוקרטיה. בסקר, שנערך באינטרנט ובטלפון (השלמות של קבוצות שאינן מיוצגות כראוי במרשתת) בין התאריכים 23-26/1/2023, רואיינו 600 איש ואשה בשפה העברית ו-118 בשפה הערבית, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם $\pm 3.59\%$ ברמת ביטחון של 95%. עבודת השדה בוצעה על ידי מכון דיאלוג. לקובץ הנתונים המלא ראו- <https://dataisrael.idi.org.il>